

gen que els mots llatins CONSULÈRE 'deliberar', 'consultar', 'pendre una resolució' i CONSUL (veg. CŌNSOL); en català el mot es confongué amb el ll. CONCILIUM 'reunió, assemblea' (derivat del verb arcaic CĀLARE 'convocar'), amb tanta major facilitat que *consilium*, també tingué de vegades en el llatí preclàssic el sentit de 'reunió consultiva'. □ 1.ª doc.: Llull i certs docs. entorn de 1300 encara usen els dos mots, en les formes *consell* i *concell* (o amb altres lleus variants) distingint-los pel sentit; *consel(l)* es troba també en forma catalana en docs. mig-llatins des del S. XI.

En bastants textos de R. Llull, manuscrits molt bons observen la distinció etimològica entre *consell* i *concell*; i com que ha estat aclarit¹ que en temps del venerable savi la distinció entre les consonants *s* i *c* era encara fònica (*s/ts*) en la major part del territori de la llengua, podem creure que llavors encara no s'havia esborrat aquesta diferència de mots en la consciència comuna: «... m'ha fet fer trayció e engan contre mon leyal senyor e contre son leyal *consell*. Molt plagueren al rey e a tot son *concell* les paraules del comte, al qual perdonà --- e féu-lo de son *concell*» (*Merav. NCl.* I, 101). Examinant els manuscrits personals de figures conegudes veiem que la *c* no era cosa ortogràfica, ni llatinitzant, de notaris o escribes erudits, sinó cosa encara de la llengua comuna: un estudi detingut dels autògrafs que en l'any 1324 deixà Guillem Oulomar mostra que l'eminent legat distingia encara, fònicament, sense cap excepció ni vacil·lació, la *ç* (o *ce*, *ci*) de l'antiga *s*, i entre ells notem: «era acordat per lo senyor infant, ab en Felip de Saluza e ab poch de son *conceyl*, que jo feés la resposta que fiu» (*Finke, Acta Ar.* III, 464).

Adhuc als parlars on en aquest temps ja s'havien igualat les dues sibilants, altres punts del descabdellament fonètic pogueren mantenir llavors una diferència entre els dos antics mots: els parlars de l'extrem N., tal com fa l'occità, reduïen el grup *ns* a *ss*, però davant l'antiga africada havien mantingut la pronúncia de la *n* (gràcies al suport de l'element inicial oclusiu de la *ts=ç*), d'on *cosseyl* CONSILIUM enfront de *conseyl* CONCILIUM; «de manament del senyor rey, ab *cosseyl* del *conseyl* del Sr. Rey», doc. rossellonès de 1292 (*RLR* IV, 512).

Altament la forma catalana *conse(l)* apareix documentada en escriptures ja força anteriors, per bé que sigui en contextos només en part catalans o amb certa barreja llatina:² «adjutor seré per fidem sine engan ad episcopo --- on dret fer-li podré, o *consel*, segons sa volentad», doc. de 1010-35 (Miret i S., *BABL* VI, 382); «de tua onore quod abes <h>ui, et adavante, per meum *consel*, achaptaràs, agutor la ti seré ad tenere», a. 1035-76 (Balari, *Orig.*, 346), «fedels vos seré --- de vostra honor che ara aveds, ne anant per,³ ab lo meus *consellg* acaptarets ---», a. 1131 (doc. relatiu a Ossera i a Josa de Cadí) (PPujol, *Docs. en Vg.*, n.º 3, p. 12), «maestre Andreu lo vol tenir en cort lo pleit, e.l fa procurador lo Degà d'Urgelet a *conseil* de vós», c. 1251 (id., n.º 16, p. 27.5).

El ll. CONCILIUM es va mantenir separat de CONS-

LIUM allà on ho feia possible el descabdellament fonètic normal, en llenguatges veïns del català, almenys en algunes de les accs.: així en castellà, almenys fins al període clàssic, especialment en accs. polítiques, o d'assemblees administratives, veg. l'article CONCEJO del DCEC (I, 825-6). I així fins a l'alt-aragonès modern, avui almenys vívidament recordat per la toponímia: *Artica de Concello* (Ceresuela, 1965), *Monte de Concello* (Ansó, 1935), *Pra(d)o Concellar* (Pueyo de Tena, 1966), poble en el qual m'explicaven que era «donde acudían de *konóçlo*», o sigui hi celebraven el consell municipal: sigui en això mateix, o perquè pertanyien al *concello* o 'ajuntament, municipi', es funden els noms citats dels altres pobles. El nom del poble mallorquí de *Consell* pot resultar d'una accepció semblant, potser d'arrels mossàrabs.⁴

En forma netament sàvia *concili* ha passat al català, amb particular aplicació a les assemblees cabdals dels grans jerarques de l'Església: «ordenaren que de 10 en 10 anys fee<s>en *consili*, on venguessen tots los bisbes e arquebisbes e abats --- l'apostoli manà per totes les terres als prelats, he tench *consili*, on fo ordenat ---».⁵

En definitiva veiem, doncs, que l'ètimon del català modern *consell* es troba alhora en CONCILIUM i en CONSILIUM (no pas en aquest sol, com diuen d'altres), però en la major part de les llengües romàniques els valors dels dos mots tendiren ja des d'antic a sumar-se en un mot únic, escrit (fins allà on hi havia distinció) i pronunciat amb el continuador de -s- (fr. *conseil*, it. *consiglio*); i fins i tot allà on alguna supervivència es mantingué de la distinció (cast. antiq. *concejo*, cf. angl. *council*), també ha tendit a quedar araconada en les golfes del llenguatge més tradicionalista, tendència encara fomentada per certs usos ja existents en llatí clàssic (*consilium convocare* Cèsar, Livi); quant més en una llengua com la nostra on la distinció fonètica trottollà des dels orígens.

DERIV.: La llengua va vacillar entre *consellar* i *aconsellar* des dels orígens, i només després de l'Edat Mitjana anà colgant aquell, que ja s'havia constituït en ll. tardà CONSILIARE (en lloc del clàssic *consulère*).

A) *Consellar*: «per açò lo cellerer *conselà* a l'abat e al prior que destruyren l'estudi --- per la gran mesió que levava», Llull (*Blanq.*, *NCl.* I, 292.28), «enviam --- *conseylar* que vinguessen», Jaume I (*Cròn.*, Ag., p. 54), i es troba no sols en una munió de textos literaris medievals sinó encara en lletres privades de la fi del S. xv, com una d'un comerciant del Gironès, d'especial interès fonètic per la forma *conseava*.⁶

B) Però el més innovador *aconsellar* es troba també des dels orígens: «enquara no an feït res, ni faran d'aquí enant, si Déus o vol: e deim-vos, *aconseillam-vos*, per bon *conseill*, que vós ---», doc. d'Urgellet, de c. 1251 (PPujol, *o. c.*, p. 26.6); «Blanquerna *aconselà* lo pastor con degués *aconsolar* sa muller, segons la manera que ---», Llull (*NCl.* II, 253.2); «Galaàs --- pregà N. Senyor que *l'aconselàs*», «no és res que yo no-us *aconsel* de mon poder ---» en la *Questa* de Reixac, S. XIV (trad. el fr. *loer*, 35.29, 99.4; el qual, val a dir,